„őrizzük, tartsuk fenn emlékeinket,
gyűjtsük össze töredékeinket,
nehogy elvesszenek végleg,
s ezáltal is üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.“

Cato

Válogatás a **„Fehérpartok“ alján** címmel készülő helytörténeti kiadványból.

(szerkeszti: Heinrich Pál)

Balatonvilágosi emlékek

Három hajós és a háború

Balatonvilágoson töltöttem a nyári szünidőket 1930-tól 1941-ig. Később már csak a szabadságaimat. Mint kisdiák ismerkedtem a Balatonnal, széllel, vízzel, hullámzással... vitorlázással. Először csak messziről láttam, csodáltam őket, de ahogy múlt az idő, közelebbről is. Itt horgonyzott a híres Pelso, Jordánék 40 négyzetméteres kajütös hajója, Gallarték 25-ös túrajolléja, a Catalunya, továbbá Aligán a Vihar, egy 34 négyzetméteres kajütös jolle, amely a Schmaltz családé volt. Kevés hajó volt még ebben az időben a Balatonon, a dingik elterjedése is ekkor kezdődött. Világosi vitorlásemlékeim között két személy neve is előtűnik, akik ismereteim gyarapításában valamikor közreműködtek. Erről Ők talán akkor nem is tudtak. Az egyik Gérusz József hajóépítő, a másik Gallart Max, a BYC egyik vitorlázó „dinasztiájának „tagja. Róluk is megemlékezem írásomban.

Gérusz József

Amikor a világosi nyaralásunk elkezdődött harmadik gimnazista voltam, és 1930-at írtunk. A Balaton előttem már nem volt ismeretlen, hisz Mezőszentgyörgyön születtem, amely a Balaton közelében van. Gérusz József már ott volt, egy vagy két évvel előbb telepedett le Világoson, Balatonberényből jött. A nagybátyjánál, Nyers János balatonberényi hajóépítőnél tanulta a mesterséget. Gondolom, önálló élete megkezdéséért költözött Világosra. Volt vagy 10-12 különböző nagyságú csónakja, ezeket bérbe adta, és miután Akarattyától Siófokig nem volt más hajóépítő itt, így Ő festette, javította a vitorlásokat, csónakokat. Hamar megismerték becsületes, korrekt munkáját. A Jordán-villa közelében a vízparton csinált magának egy kis faházat. Ennek az üres teleknek a másik oldalán volt egy nagy tornácos épület, ebben rendezte be a műhelyét, és télen itt tárolta a csónakjait. Ez az épület majdnem a szomszédunk volt, régről maradhatott ott, valamikor csárda lehetett, és a falára az volt írva: Farkas borozó.

Anyám, aki a családban mindennek a mozgatórugója volt, amikor látta, hogy annál nekünk több kell, mint hogy csak fürdünk a Balatonban- a nővérem akkor már 16 éves volt –, napi két órára kibérelt Gérusztól egy csónakot nekünk. Azt vihettük el, amelyiket akartuk, vagy a nagyobb balatoni kétpárevezősöket, vagy csöndesebb időben egy könnyű dunai kielboatot, mert az is volt. Ebben könnyebb volt evezni, és ezt gyakran elvittük. Némi tanácsadás azért az elején volt Gérusz részéről, és fél szemmel ránknézett, de hamar kiismertük magunkat a vízen. A korunkhoz képest már mindketten jó úszók voltunk. Tudtuk, hogy a mester messziről figyel bennünket, ezért igyekeztünk szépen evezni, de nem igen szólt, legfeljebb, ha erős szél volt, nagy hullámzás: „Ne menjenek messze be!“–csak ennyit. Később az ilyen időkben a fő szórakozásunk az volt, hogy jól beeveztünk és élveztük a nagy hullámzást, azután elindultunk kifelé, úgy evezve, hogy a hullámokon maradjunk, néha még siklásba is hoztuk a csónakot. Persze, a maráson túl nem mentünk, akkor már tudtuk, hogy az hol van. Hát így ismerkedtünk a Balatonnal, időjárással... a vízparton laktunk. Ahogy múlt az idő, egyre inkább nézegettem a vitorlásokat, de jó volna már azt is kipróbálni! Mindig szerettem barkácsolni, így télen, otthon csináltam egy kis vitorlásmodellt, úgy ahogy a Gériusznál láttam a műhelyében, amikor javította őket. A következő nyáron azután ki is próbáltam. Akkor tanultam meg, hogy mitől és hogyan megy a hajó. Közben sokat lógtam Gérusz műhelyében, hisz a szomszédban volt. Figyeltem, hogy dolgoznak, vágják be javításnál az új palánkot, szögecselik, festik a hajókat, főzik, hajlítják be az új bordát. Munka közben nem egyszer előfordult, hogy amikor jó szél volt a mester odaszólt a segédjének, hogy „Jani, hagyd abba, gyere, forduljunk egyet a Szemtelennel, a munka megvár bennünket“ . Ez egy 22-es Ratzjolle volt. Így is történt, valóban megvárta őket, de a jó szelet ki kellett használni. Egy alkalommal szólt nekem is, hatodikos gimnazista lehettem akkor, hogy lenne-e kedvem kimenni velük. Tudta, hogy mennyire érdekel a vitorlázás. Valami gyönyörűség volt, de magamban megállapítottam, hogy ezt mind én magam is ugyanígy meg tudnám csinálni. Ugyanúgy vinném a hajót-gondoltam. Ezután persze az evezés már nem nagyon ízlett. Azon törtem a fejem, hogy a csónakázásból hogyan lehetne vitorlázást „csinálni“. Nos, ez is bekövetkezett.

Volt a Gérusznak egy egypár evezős keskeny dunai kielboatja. Sima vízben gyakran elvittük, mert könnyű volt és gyors. Úgy gondoltam, hogy az ez lesz az, amire feltehetek egy kis vitorlázatot. Csak elég messze kell elmenni, hogy a mester ne lássa meg! Két seprűnyél (az egyik hosszabb) volt az árboc és a baum. Öreg ponyvából kiszabott grószt, de még fockot is csináltam. Volt az egész vagy 2-3 négyzetméter. Némi vastagabb madzag az árboc kikötéséhez, szög, kalapács és minden készen állt a nagy kísérlethez. Elhoztam a csónakot, mindent összecsvartam, beraktam úgy, hogy a Gérusz ne lássa. Eleveztem messze Aligára, ott a vízen felszereltem a vitorlázatot, szögeket vertem be belülről a palánkok, ezekhez kötöttem az árbocot. Még kint a baumra is rászögel-

tem a grószt. A kormányzás úgy történt, hogy az egyik lapátot, a szél felettit, benthagytam a villában, így az nemcsak kormányt, de svertet is képezett. Nem erős szélben minden szépen működött. Már laza negyedszélben is tudtam menni, de az igazi a félszél volt. Hát minden úgy sikerült, ahogy gondoltam. Gyönyörű volt, néha még egész Akarattyáig is elmentem. Ám csak akkor, ha sima víz volt és a szél sem volt frissebb. Egyszer azért megijedtem, mert jött egy erősödés, és már a csónak szélére is ki kellett ülnöm, de sikerült időben ledöntenem a vitorlázatot. Azt már láttam, hogy nem veszélytelen az egész, de hát egyre több tapasztalatot is szereztem. Szép volt az élet!

Ám a jónak mindig vége szakad. Egy alkalommal messziről láttam, hogy a Gérusz kint van a Szemtelennel, és mintha elindult volna felém.,. de azután elfordult és elment. Na ezt megúsztam! –gondoltam. Otthon nálunk kipakoltam a felszerelést, Gérusz sehol, és visszavittem a csónakot. Már megnyugodva indultam haza a vízparton, amikor a faház mögül előlépett. „Én magát nem pofozhatom fel, mert ahhoz nincs jogom, de ha még egyszer meglátom, elmegyek a szüleihez és elmondom, hogy milyen veszélybe sodródhat." Így azután vége lett a vitorlázásnak..egy darabig, amíg bírtam. Ezentúl még messzebbre mentem, és még jobban figyeltem. De jött a második lebukás, akkor már csak annyit mondott: „Nézze, én nem szólok a szüleinek, de ezt hagyja abba! Ezentúl majd jöjjön velem a Szemtelennel vagy a Kölkökkel. „ Így végződött. Csinált a Gérusz két kisebb dingit, ezek voltak a Kölkök. Egyszerűbbek és vagy 60-70 centivel rövidebbek a szabályosnál. Az orruk magasabban állt ki a vízből a rendesnél, úgy mint az adriai csónakoknál. Ez igen jó volt, mert a dingi itt szedte a legtöbb vizet, és nem egyszer hátszélnél elölről merült meg. Az uszonya egy egyszerű vaslemez volt, lyukakkal ellátva, ezzel kellett leengedni és felhúzni, szöggel rögzíteni. Az egyik hajó vitorlázata gaffos, míg a másik hajlított dingiárboc volt, csak rövidebb. A vitorlázatuk vagy 5-6 négyzetméter lehetett. Nagyon ügyes, egyszerű kis hajók voltak, rövidségük és magas orruk miatt jól vették a hullámokat. Volt bennük két evező is. Ezek igen megfeleltek bérbeadásra gyakorlatlan vitorlázóknak, még evezni is lehetett bennük. Hát ezek voltak a Kölkök! Ezután ezekkel is mehettem. Az evezésnek vége lett, most már csak vitorláztam. A Gérusz nem vizsgáztatott, csak fél szemmel nézte, hogy indulok, és mit csinálok kint. Gondolom, már látta, hogy rám bízhatja a hajóit...

✍ *Dr. Szabó József*
(folyt. köv.)

Forrás:
Hajó 2003 március

A nők ligájának Aligán

Válasz a balatonaligai kedélyes hölgytársaságnak

Levelüket vettem, lapban is olvasám,
És ha rozsda nem ül ez író-toll vasán,
Válaszomat régen vitte vón a posta.
–Írásomomon most is érzik még a rozsda,
De még se halasztom már tovább a választ,
S küldöm e nagy tón át, mely minket elválaszt
De ha csak ez lenne, s nem volna annyi gát,
Amely elválasztja Almádit s Aligát.
Nagy gát az Istennők haragja, és kivált
Hogy Aliga reánk kígyót-békát kiált:
Hogy itt sok a béka, hogy itt sok a kígyó!
Nem tagadom, így van, no de épen így jó!
Mert tessék elhinni, hogy a tavi béka
Bár csiklandós, azért ártatlan portéka.
E kis nedves állat miatt mért vernek port,
Hiszen ő minekünk egy kitűnő export,
S ha itt nem lennének jól kihízott vének,
Önök rántott-csirkét ottan nem ennének.
–Hát a szegény kígyón rosszat mit találnak,
Hisz aki levelét olvassa Szent –Pálnak,
Vagy nézi Aesculáp képét, az belátja,
Hogy a kígyó balzsam s bölcsesség barátja,
Miből itt elég van, s hinni csak most merem,
–Mivel állítják, –hogy Aligán nem terem.
Önök haragusznak, és a sok követ itt
Nem csak hogy ránk, de ép a szemünkre vetik.
De bár sok itt a kő, kezünk tőle tiszta,
Mert a követ kővel mi nem dobjuk vissza.
–Azért hát Önöknek elébe nem tartom:
Hogy ami vonzó van ott a tulsó parton,
Mire isteni kéz hinte díszes himport.
Nem Aliga-szülte, hanem csupa import
–Budapestről való a sok tarokk –kártya,
–Almádii márvány van házunk falába' ,
–Önöknél az ember úgy melegszik szóra,
Hogy elöbb rászorúl a boldog Szikszóra,
Míg-mitől az ember nálunk víg lesz s elmés,
A szőlőnek nedve almádii termés.
–De Önök közül is szép hölgyek ligája,
Aligán csak egy is jött-é a világra?
(De hisz ilyen kérdést semmi meg nem okol,
Hisz egész Aligán nincs egy „rózsa-bokor".)
–De Almádi látott születni sok szépet,
Itt van például a kis Haypál Erzsébet.
Ösmerik? –Nem, –Pedig nincsen ecset olyan,
Amely méltó lenne, hogy őt lerajzoljam:
Szeme sötét éjjel, de mosolya édes,
–Egy csak a hibája, hogy –ötödfél éves.
Ebből leszen egykor gyönyörű szép egy nő.
De mi lesz belőlem, mikorra ő megnő?!...

Két kijárása van a róka likának,
De csak egy előnye vagyon Aligának:
Hogy onnan egyenest Almádiba látni,
Míg szemközt nem látnak mást, csak- Aligát mi.
Mert mostan én kérdem és a választ várom:
Van- e ott hegytető, s van-e rajta várrom.
Hallani-e dalt ott az égi madártól,
Van-e védő árnyék a déli sugártól?
Van-e ott kies völgy, van-e lankás halom,
Van-e ottan patak, s van-e rajta malom?
–S amidőn jár-kél egész nap Balázs itt –
Van-e ottan erdő, van-e ottan pázsit?
Amely dalra költsön minden dalra –készet?
–Mert nekünk megadta mindezt a természet
–S bizony ha Aligán, óh! Csak egyebült ne-
Szívemen kis Amor nyíllal sebet ütne,
Amelyre ott helyben nem volna patika,
–Ide jönnék csakis, ide Almádiba.
Itt hallgatnám akkor az erdő zúgását,
Levelek sugását, vadgalamb búgását.
Itt nézném a napot, amint leáldozva,
A régi romokat meg- meg aranyozza,
Óh! több volna ebben, mint merő ön-csalás...
S most kezők csókolja,

Szolgájuk
Ész Balázs

Balatonalmádi, 1906. aug. 14.

Forrás:
Székesfehérvári Hírlap, 1906. aug.19.

Látogatás a főreáliskolai cserkésztáborban

A tábori mise – Élet a táborban
A zálogház, kabaré, footballmérkőzés

Felcsillan egy kék folt. A vonatban ülők az ablakhoz sereglenek. Mély töltésbe kanyarodunk. A vonat megáll. Aliga. A dombtetőről, mint egy hatalmas kékmező, fekszik a Balaton. A kék tükörben a napsugár játékával gyémánt szőnyeget von. Apró lepkeként néhány vitorlás ring a csendes vizen, háttérben sötét hullámvonal – a tihanyi hegyek a szemhatáron.

A meredek part tövében sűrű akácos, itt-ott kifehérlik a cserkészek sátortábora. Az erdőszegély szélén 98. főreáliskola Előre cserkészcsapata. A földbe vágott lépcsők mentén kanyarodik az út a táborba. A bejárat előtt pöttömke cserkész áll, hatalmas rúd a kezében – az őr. Szemirámisz kertjeként emelkednek a térségek. Az egyiken homok cserkészliliom kőszegéllyel, löszmezőben, mellette a magyar címer, piros agyag a piros mező, szürke homok a négy folyó, gyepszőnyeg a hármas halom, kavicsból rakták ki a felírást. Ügyes, fejlett érzékre való munka. A legnagyobb térség a tábortűz helye. Köralakú mélyedés a tűzhely, római kolosszeumra emlékeztet, földbe vájt körpadok a nézőtér. Kiemelkedő térség a színpad. Felette áll a parancsnok, Kovács János hitoktató sátora, ezzel szemben karcsú árbócon büszkén leng a liliomos zászló. Három harmincas, két tizes sátor a hálószoba, vendégszoba és a raktár. A mélyben a konyha regiment táborozik. A legelőkelőbb raszt. Kegyét keresi minden cserkész, tőlük függ a dupla adag. Negyven éhes cserkész sóvárogva tekint ebéd idején a tábor legféltettebb helye felé. A konyha regiment felett a két Tóni parancsnokol, jól főznek, az órájuk azonban rosszul jár, mert az ebédidőt 1-2-3, sőt 4 órával is összetévesztik.

Hajnal dereng a domboldal felett. A csendes tótükrön oszlik a félhomály. Ébresztőt riad a kürt. Felélénkül a sátortábor. Barnára égett cserkész fiuk bújnak ki a sátor alól, némelyik hosszan álmosan pislant- nehezen vál meg az álomtól. Csajkacsörömpölés, mennek a forráshoz mosdani. Csuklógyakorlatok, majd a zászló előtti téren sorakozik a csapat. Az emelkedett részen összeboruló fenyőgallyak alkotnak boltívet. Alatta az oltár. Oszlopban álló cserkészfiúk áhítattal tekintenek az oltárra. A magas homokpart felett tüzes koronggal most kél a nap és a színes sugarak aranyozzák de az erdő közepén álló kis tábori oltárt. Mindennap 8 órakor van mise. Aligaiak közül is többen vesznek részt azon. Reggeli, majd parancskiadásra riad a kürt. A sátrakat hozzák rendbe. Tizenegy órakor a pecsenyére égett cserkész rajok vidáman csobognak a langyos vízben. A vízből az ebédre hívó kürt szólítja ki őket. Ma a szakácsok szerények voltak, már félháromra kész az ebéd. Leves, pörkölt rácmódra, főtt tengeri a menü. A csajkák zenéje elhallgattatja egyidőre a vidám diák kacajt. A távevésben versenyzőknek bőven van módjuk a tréningre. A bő és ízletes ételből kapnak annyit, amennyit akarnak- azaz amennyire a szakácsok nemesi kasztját tisztelik. Nem szabad megmondaniok, hogy ma kozmás volt az ebéd, mert később nem merül oly kiadósan a kondérba a mérő kanál.

Délutáni ének, játék, előkészület a kabaréra. A tábori kolosszeumba cserkészfutárok verbuválják össze a szimpártoló közönséget. Este azután a tábortűz mellett kezdetét veszik az előadás. Készülnek is a fiuk, hogy nívóssá tegyék a műsort. Irredenta szavalatok, ének, zeneszámok, apró mókák színezik az előadást. Az aligai fürdőzök sokan keresik fel az esti mükedvelő előadásokat. Ötórakor a cserkészcsapat futballmérkőzésre áll ki az aligai válogatottal. A reálisták jó csapattal rendelkeznek, büszkék is győzelmeikre.

Hamvad a tábortűz parázsa. Esti imára fu a kürtös.

Fáradt legénykék tartanak a sátor alá. A csillagok milliárdjai gyúlnak ki a tábor fölött. Ellhallgat a zaj, pihen a tábor. Azaz, hogy pihenne, mert hirtelen riadót jeleznek az őrök. Iziben talpon van a tábor. Lótás, futás néhány percig, majd nyugovóra térnek. Így folyt az élet a táborban. Repül az idő, míg el nem érkezik a szomorú nap,- a hazatérés.

Forrás:
Fejérmegyei Napló
1925, augusztus 15. (p.1.)

Vasárnap átadták a városházi dolgozóknak a balatonvilágosi üdülőt

Festői környezetben jó ellátás, kényelem biztosítja a megérdemelt pihenést.

Gépkocsikon érkeztek meg a fenyők közül előbukkanó villához a Városháza dolgozói. Az üveges verandán ismerős arcok fogadják az érkezőket. A balatoni napfény már barnára színezte az itt nyaralók első csoportját.

Az udvaron vidám gyermeklárma hangzik, a szobákban pihenők csendje várja a belépőket, Vinkóczi Károly most az első balatoni csoport „ családfője és közélelmezési minisztere".

– Hét szobában közel negyvenen pihennek ittmondja a tiszta, frissen meszelt folyosón. Nem régen készültek el a javítási és átalakítási munkákkal, működik már a vízvezeték és villany.

– Kényelmes, csendes hely ez. Az udvaron már kibontakozik a park körvonala, hátul üdezöld szőlőtőkék mögött veteményeskert húzódik meg. Idillikus kép tárul mindenütt a látogató elé. A zászlócskákkal díszített kapu előtt a mélyben öt-hat színben villog a Balaton.

Az udvarról énekszó hangzik. Szarka Jenő karmester vezeti a kis kórust. Balatoni dalok köszöntik a megérkező dr. Gáspár János polgármestert. Háry Rózsa a városi alkalmazottak nevében mond keresetlen szavakkal, szívből jövő köszönetet, hogy az egész évi megfeszített irodai munkában őrlődő dolgozóknak beteljesült régi álma, s a város megértő vezetőinek gondoskodása villát juttatott a pihenni vágyó embereknek.

Dr Gáspár János első szavai azokhoz szólanak, akik elősegítették a régi terv megvalósítását. Dr Surányi Jenő, Ivánka István és Párits József dolgoztak a sikerért. A nyaralót azzal adta át a polgármester munkatársainak, becsüljék meg a munkát és a pihenést, amelyhez megérdemelten jutnak a Balaton partján.

A városházi alkalmazottak szakszervezetek nevében dr. Surányi Jenő, majd id. Wágner István szólalt fel, azután megkezdődött a közös ebéd.

Délután szél kerekedett, de a kirándulók örömét nem tudta elrontani a könyörtelen idő. Akik egész esztendőn át dolgoznak, hálásan fogadják a kikapcsolódás lehetőségét különösen olyan körülmények között, amilyent Székesfehérvár városa a Balaton partjára varázsolt.

Forrás:
Fehérvári Kis Újság
1947. július 22.

Arat a balatonvilágosi „Petőfi" Tsz

Szinte egyszerre érett meg a gabona a balatonvilágosi „Petőfi Tsz" földjén. Az ősziárpával már végeztek a kombájn segítségével. Gyutai Imre, a berhidai gépállomás kombájnosa kíváló munkát végzett. Eddig már több mint 90 holdat levágott és elcsépelt gépével és volt olyan nap is, amikor 210 mázsa árpát hordtak be egy nap alatt a géptől a „Petőfi"fogatosai. A kisebb géphibákat leszámítva, csaknem minden időt kihasznált, úgy érte el eredményét.

Sok munkát elvégeztek már de még 60 hold búza a lábán állt vasárnap és 20 hold rozs, amelyet annyira megkevert a szél és elfektetett az eső, hogy nem lehetett géppel vágni. A tsz apraja- nagyja ott szorgoskodott vasárnap, hordták a kombájntól a magot tisztították, szárogatták. A rozsaratásra már nem tellett erejükből. Kaptak is ígéretet a segítségre, hogy a balatonalmádi „MASZOBÁL" dolgozói közül húszan segítségükre mennek. A segítségért, mint jó gazdák, meg is akarták vendégelni az aratókat. Levágtak három birkát és még egy hordó sört lehűtöttek. A segítség azonban, hogyhogy nem, elmaradt. Az ígérkezők valami oknál fogva nem tartották be szavukat, ami nem valami dicséretre méltó cselekedet volt.

Forrás:
Veszprém megyei Népújság,
1954. július 20. /170.sz. (p.4.)

Hírek néhány sorban

A balatonvilágosi „Petőfi" tsz tagsága vasárnap délelőtt rövid röpgyűlést tartott, amelyen egyöntetűen elhatározta, hogy az árvízkárosultak megsegítésére 10 mázsa búzát, 5 mázsa rozsot és 10 mázsa burgonyát küld.

Forrás:
Veszprém megyei Népújság,
1954. július 21/172 sz. (p.4.)

Anna-bál Balatonaligán

Minden évben, évtizedek óta sikerülni szokott ezen hagyományos Anna-bál. Mint értesültünk az idén is megrendezi a szokásos módon a balatonaligai fűrdőegyesület és pedig folyó hó 23-án, szombaton este a balatonaligai nagyvendéglő termeiben. Lesz tánc, szépségverseny s minden ami a jó hangulat emelésére alkalmas s ami emlékezetessé tette a multban is a balatonaligai régi jó Anna- bálokat.

Forrás:
Fejérmegyei Napló
1932. július 22.